

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خلاصه کتاب انسان از دیدگاه اسلام

نویسنده:

ابراهیم نیک صفت

فصل اول: مباحث کلی در انسان‌شناسی

- ◀ قرآن، بهترین و جامع‌ترین منبع شناخت انسان است.
- ◀ بشر، نام دیگر انسان است که از بشره و ظاهر پوست بدن گرفته شده است.
- ◀ در هر جای قرآن وقتی که از انسان، بدن، ظاهر، جسد و شکل مادی او مراد بوده، لفظ بشر آورده شده است.

وجه تسمیه لفظ انسان:

۱. **اُنْس:** به معنای ظهور و بروز بوده و انسان را بخاطر آشکار بودن وی به این نام نامیده‌اند (برخلاف جن که مخفی و پنهان است).

✓ این لفظ می‌تواند شامل بعد رفتاری وی هم باشد.

۲. **اُنْس:** بخاطر مانوس و علاقه‌مند شدن به چیزی، وی را به این نام نامیده‌اند.

✓ به بعد عاطفی وی اشاره دارد.

✓ علاقه و عاطفه، یکی از مهمترین شاخصه‌های انسان است که عامل حرکت او بسوی هر شخص یا عملی می‌باشد.

۳. **نَس:** از نسیان و فراموشی گرفته شده و بخاطر از یاد بردن و فراموش کردن، به این نام معرفی شده است.

✓ فراموشی، یکی از مهمترین ویژگی‌های شناختی و معرفتی انسان است.

شخصیت:

✓ شخصیت شامل ۳ سازمان روانی مهم شناخت (فرآیندهای تفکر)، عواطف (هیجانات) و رفتارهای مشهود است.

✓ نزدیکترین مفهومی که در منابع اسلامی برای شخصیت بکار رفته، تعبیر شاکله در قرآن است.

✓ شاکله، آدمی را محدود و مقید می‌کند و نمی‌گذارد در آنچه می‌خواهد، آزاد باشد. بلکه او را وادار می‌کند تا به مقتضا

و طبق آن رفتار کند.

✓ نیت، مهمترین ساختار درونی است که رفتار بیرونی و ظاهری انسان را تشکیل می‌دهد.

شاکله: آن جوهره شکل‌یافته استعدادهای بالقوه انسان است که علاوه بر اینکه تشکیل‌دهنده ظاهر، اعمال و رفتار بیرونی فرد

می‌باشد؛ افکار، عواطف و نیروهای باطنی و درونی فرد را نیز تشکیل می‌دهد که به صورت پیوسته در اعماق درون و لایه‌های

زیرین باطن انسان رسوخ کرده و مبنای رفتار، ادراک و کردار آدمی می‌باشد.

صیوروت: به معنای متحول شدن و از نوعی به نوع دیگر انتقال و تکامل یافتن است.

✓ از منظر قرآن، مسیر تحول و شکوفایی استعدادهای بالقوه انسان و راه تحقق و فعلیت، صیوروت نام دارد.

خصوصیت‌های ذاتی و اکتسابی ذکر شده در قرآن برای منزلت انسان:

۱. کرامت ذاتی انسان:

✓ برای خلقت تکوینی انسان و تنها برای او ذکر شده است.

۲. هدف خلقت همه موجودات زمینی واقع شدن:

۳. مسخر شدن همه مخلوقات برای او:

۴. آفریده شدن در بهترین صورت:

✓ این تعبیر که از لفظ اسم تفضیل برترین آفرینش استفاده شده، منحصر در خلقت تکوینی انسان می‌باشد.

۵. خلیفه‌الله شدن:

۶. پذیرش روح الهی:

۷. مسجود فرشتگان واقع شدن:

۸. برخوردار از علم الهی:

۹. پذیرش بار امانت:

۱۰. برخورداری از حیات طیبه:

بار امانت چیست؟

۱. پذیرش ولایت الهیه و کمال صفت عبودیت است که از طریق معرفت و عمل صالح حاصل می‌شود.

۲. معرفت بالله و اعتقاد به حق و شهادت بر توحید خدا و یا مجموع عقاید و اعمال است.

۳. امانت‌هایی است که مردم از یکدیگر می‌گیرند و باید وفای به عهد در ادای آن امانت بکنند.

۴. ادای واجبات و تکالیف الهی همچون نماز و روزه و حج است.

۵. پذیرش امامت و ولایت اولیای امیرمومنان و ائمه معصومین است.

۶. برخورداری انسان از صفت اختیار و آزادی اراده است که انسان را از سایر موجودات ممتاز می‌کند.

۷. عقل است که ملاک تکلیف و مناط ثواب و عقاب است.

۸. اعضای پیکر انسان است.

◀ فرشتگان، جنیان، حیوانات و بسیاری از موجودات دیگر، همانند انسان‌ها عبادت می‌کنند.

◀ جامعیت اسما و صفات و برخورداری از ظرفیت بی‌نهایت شدن، از جمله ویژگی‌های انحصاری انسان است که در سایر موجودات وجود ندارد.

اومانیسیم (انسان‌مداری): به هر نوع فلسفه‌ای اطلاق می‌شود که منزلت ویژه‌ای برای انسان قائل است و او را مقیاس همه چیز قرار می‌دهد.

✓ یکی از عوامل پیدایش فرهنگ جدید غرب و یکی از مولفه‌های بنیادین رنسانس به شمار می‌رود.

عوامل شکل‌گیری و پیدایش اومانیسیم:

۱. نظام اعتقادی حاکم کلیسایی آن دوران و مبانی عقیدتی و ارزشی مسیحیت و ضرورت تقدم دانستن ایمان بر آگاهی و فهم دین و برخی آموزه‌های انحرافی مسیحی.

۲. در ارتباط بودن اومانیسیت‌ها با مراکز قدرت، کلیسا را مانعی جدی در برابر درخواست‌های قدرت‌طلبانه خود می‌دیدند و به تخریب نظام دینی و حاکمیت کلیسا پرداختند.